

ARTICULARIS HELYEK

Az 1681. évi országgyűlés XXVI. törvénycikke elrendelte az elvett protestáns templomok visszaadását. Arra az esetre, ha az elvett templomokat a katolikusok már felszentelték volna, így azok visszaadása nem lehetséges, a 11 magyarországi vármegyében 2-2 helységet jelölt ki a törvény, név szerint felsorolva azokat artikulusaiban, ahol az egyikben az ágostai-, másikon a helyét hitvallású protestánsok kárpótlásul új templomot építhetnek. Az 1691-ben kiadott magyarázat (Explanatio Leopoldina) már úgy értelmezte ezt a törvényt, hogy csak a törvénycikkben megnevezett helyeken engedélyezett nyilvános, azaz szabad vallásgyakorlatot a protestánsoknak. Ez az értelmezés messzemenően meghatározta a protestánsok helyzetét szabályozó királyi rendeleteket 1711 és 1781 között.

ÁGENS

A magyar protestáns egyházak vallási ügyvivője. ~t alkalmazták a közigazgatás és bíraskodás központi és legfőbb hatóságai mellett (Buda, Pozsony, Bécs). Az ~ nemes ember lehetett, általában alapos jogi ismeretekkel. Az egyházközségek kérvényeit ő juttatta el a megfelelő kormányzervekhez, sürgette az ügyek intézését (igen gyakran anyagi áldozatokkal, sőt megvesztegetéssel), tájékoztatta az egyház elöljáróit. Először közösen, majd külön tartottak ~t az evangélikusok és a reformátusok. Az első adat 1713-ból ismeretes az ~ munkájáról. 1795-ben az erdélyi reformátusok megszüntették ezt a tisztséget, majd 1867-ben a magyarországiak is. Az ~ek névsorát közli ZOVÁNYI Jenő, Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon-a (Bp. 1977. 15-16).

BÁBAKERESZTSÉG

Szükségkeresztelés néven is emlegették. A 18. században rendeletek kötelezték a szülésznőket (bábákat), hogy a beteg gyermekeket születésük után kereszteljék meg, nehogy anélkül haljanak meg. A bábák állásuk elfoglalásakor erre kötelesek voltak esküt tenni a községi elöljáróság előtt. A reformátusok tiltakoztak a bábakeresztés ellen, azt érvénytelennek tekintették, és a bábák által megkeresztelt, életben maradt gyermekeket ismét megkeresztelték. Emiatt azután állandóan zaklatták és súlyos pénzbüntetéssel sújtották őket. Hasonlóképpen a református szülésznőket is, ha hitvallási okokból nem voltak hajlandók keresztelni.

BODROGKERESZTÚRI KONVENT

Tekintélyes református nemesek és lelkipásztorok tanácskozása 1734. november 5-én. Az 1715. évi XXXI. tc. gyűléstilalma miatt szüret ürügyén ültek össze Dóry András birtokán, a Zemplén vármegyei Bodrogkeresztúrtban. Az értekezlet megalkotta a vezető közegyházi tisztségeket a világiak számára is. Az egyházkerületet kormányzó püspök mellé főgondnokot, az egyházmegyét irányító esperes mellé törvényhatóságokként (vármegyénként) segédgondnokot állított. Létrehozta az egyetemes főgondnoki hivatalt, melynek élére gr. Bethlen József máramarosi főispánt állították. Ez a tisztség azonban formális maradt. A Dunántúli Egyházkerületbe főgondnoknak Kenessey Istvánt, a Dunamellékiben Gyürky Istvánt, a Tiszántúlba Patay Sámuel, a Tiszáninnenibe Dóry Andrást választották. Meghatározta az →*agens* tartásához és az egyházvédelem egyéb költségeihez szükséges gyülekezeti közadakozás rendjét, mely szerint a főünnepeken a hívek perselyadományai fedezték annak kiadásait. Elrendezte a ~ a sárospataki kollégium egyes vitás ügyeit is.

A ~ alapvető céljának a hatékony egyházzvédelem feltételeinek megteremtését tekintette. A kor politikai körülményei következtében nem volt már tartható tovább a régi gyakorlat, mely szerint a nemesek patrónusként, az egyház ügyeibe esetszerűen avatkozzanak. Az adott helyzetben ez csak a zavart növelte volna, egymásnak ellentmondó intézkedések lehetőségével. Meg kellett állapítani, hogy ki képviselheti illetékesen, és ki képviselje kötelességszerűen a református egyházat a politikai fórumok előtt. A lelkészi egyházhatóságok önmagukban – a lelkészek kiszolgáltatott helyzetéből adódóan – a tekintélyes nemesek rendszerbe foglalt, állandó támogatása nélkül nem lettek volna képesek sem a belső rend biztosítására, sem pedig a külső egyházzvédelem feladatainak megoldására. A Tiszántúli Egyházkerület vonakodott elismerni a ~ határozatainak érvényességét, mert sokkal kevésbé volt rászorulva a világiak védelmére, mint a többi református egyházvidék. Idővel azonban itt is érvényre jutott a Keresztúrbán megalkotott egyházkormányzati forma.

Irod. MAKLÁRI PAP Lajos, Bodrogkeresztúrbán 1734. nov. 5. tartott gyűlés jegyzőkönyve, Sárospataki Füzetek 1863. 748–754. DIENES Dénes, Az első püspökválasztás a Tiszáninenni Református Egyházkerületben, in uő., Tanulmányok a Tiszáninenni Református Egyházkerület életéből, Sárospatak, 1998. 1-84. RÉVÉSZ Imre, A ~ történelmi mérlege, in A ~ 200 éves jubileumának emlékkönyve, szerk. Nagy Sándor Béla, Sárospatak, 1934. ZOVÁNYI Jenő, A ~ résztvevői, Pr. Sz. 1917. 629-630.

BUDAI ZSINAT

A magyar református egyház egyetemes tanácskozása Budán 1791. szeptember 14. és október 13. között. A zsinatra jellemző volt a világiak és a lelkészek harca, illetve a reformátusok és evangélikusok közötti uniónisztikus törekvés. Az evangélikusok ugyanekkor Pesten tartott zsinatával a reformátusok állandó összeköttetést tartottak és közös bizottságokban is üléseztek. A cél az volt, hogy a két protestáns egyháznak azonos alkotmányt adjanak, s ezzel előkészítsék az uniót. Megegyeztek, hogy nem érintenek dogmatikai és liturgiai kérdéseket, amelyek akadályai lehetnének a remélt egyesülésnek.

A tanácskozást erősen megterhelte a →*Sinai-ügy*. Az egyházkormányzás alapelveinek kialakítása során a lelkészek éppúgy, mint a világiak saját jogaik érvényesítésére törekedtek. A nemesek a lengyel protestánsok törvénykönyvét tekintették mintának, melyben az egyházkormányzati jog a nemességet illette. Végül is a világiak befolyása érvényesült, a lelkészi párt kisebbségben maradt. A Zsinaton végig világi úr elnökölt id. báró Ráday Gedeon és gróf Teleki József személyében. A Zsinat 155 kánonból álló törvénykönyvet alkotott, ezeket *Budai kánonok* néven tartja számon az egyháztörténet. A törvénykönyv öt fő részre osztható: 1./ Az egyházkormányzatról 2./ Az egyházfegyelemről. 3./ A házasságügyről. 4./ Az iskolákról. 5./ A vagyoni ügyekről. Az egyházszervezet és egyházkormányzat kérdésében maradandót alkotott a zsinat. Az egyházszervezet alulról fölfelé épülő. Az egyházközségeket presbitériumok kormányozzák. A lelkészválasztás az egyes gyülekezetek joga. Az addig szokásban volt évenkénti papmarasztást három évre módosították. Az egyházközségi presbitériumok tagjai: a református kegyúr, a lelkész, a választott gondnokok és vének, nagyobb helyen az iskolák tanárai. Az egyházmegyei konzisztórium tagjai: az esperes és a gondnok (ők az elnökei), valamint a presbitériumok által választott egyenlő számú lelkészi és világi képviselők. Az egyházkerületi konzisztórium elnöke a szuperintendens (püspök) és a főgondnok. Tagjai: négy lelkészi és négy világi ülnök. Az egyházkerületi közgyűlés tagjai az egyházmegyei konzisztóriumok tagjai. A zsinat létrehozta az egyetemes konzisztóriumot is az országos egyházi ügyek intézésére. Elnöke az egyházkerületi közgyűlések által választott egyetemes főgondnok. Tagjai a püspökök, főgondnokok és a kerületek egy-egy lelkészi és világi képviselője. Ennek a törvényhozatalnak új és maradandó eleme volt a paritás elvének

érvényesítése, azaz lelkészek és világiak azonos számú és beosztású képviselője az egyházkormányzatban belül.

A zsinat határozatainak szentesítését az uralkodó megtagadta. Minthogy ezek ellen Sinai Miklós is, akinek eltávolítását a zsinaton megtárgyalták, de a hercegprímás is tiltakozott. Mindketten arra hivatkoztak, hogy a világiak előretörése veszélyezteti a lelkészek tekintélyét, amelyet a régi kánonok biztosítottak. A hercegprímás az ellen is szót emelt, hogy a *presbiter* elnevezést világiakra, sőt tanulatlan jobbágyokra is kiterjesszék. Az egyházkerületek azonban lassanként mindezek ellenére megvalósították a zsinat legtöbb határozatát. Az egyetemes konvent évenként ülésezett, új zsinatot azonban egészen 1881-ig nem lehetett tartani.

Irod. Z.Y., 1791. évben Budán tartott nemzeti zsinatban hozott egyházi kánonok, Sárospataki Füzetek 1860. 53–97. RÉVÉSZ Kálmán, A lengyel dissidens kánonok története s befolyása a budai zsinat törvényhozására, Pápa, 1887. Uő., Emlékkönyv a budai és pesti zsinatok százados évfordulójára. Bp. 1891. VARGA Zoltán, „Ecclesia est societas religiosa” Debrecen, 1936.

BUGYI KONVENT

Református egyházi értekezlet a Pest megyei Bugyi községben 1773. szeptember 2-án. Beleznay Miklós tábornok, dunamelléki főgondnok meghívására és birtokán ülésezett tíz lelkész és huszónhét világi részvételével, akiknek személyében mind a négy református egyházkerület képviselve volt. A ~ főkonzisztóriumot látott megfelelőnek arra nézve, hogy a református egyházi ügyeket összefogottan terjesszék az uralkodó elé. A főkonzisztórium az egyházkerületek püspökeiből és főgondnokaiból állt, elnöke Beleznay Miklós, titkára Bessenyei György író lett. Elhatározta az értekezlet azt is, hogy minden egyházközség írja meg történetét és bocsássa az →*agens* rendelkezésére, hogy az tájékozott legyen az illető egyházközség ügyeiben.

Az egyházkerületek autonómiájukat féltve, nem fogadták szívesen a főkonzisztórium megalakítását. Bessenyei György tevékenységével pedig elégedetlenek voltak, állandó civódások után beszüntették fizetése folyósítását, mire 1779-ben katolizált. A főkonzisztórium intézménye nem honosodott meg a református egyházban.

Irod. LISZKAY József, A bugyi conferentia és a konvent, Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelmező 1876. ZOVÁNYI Jenő, Egyetemes főgondnok és főconsistorium a magyarországi református egyházban, Bp. 1903.

CAROLINA RESOLUTIO

III. Károly két vallásügyi rendelete a protestánsok jogállásáról. Kiadását megelőzte 1730-ban egy miniszteri értekezlet, amelynek javaslatát az uralkodó messzemenően figyelembe vette. Az I. ~ 1731. március 21-én jelent meg. Megismételte az 1681. évi XXV. és XXVI. törvénycikket, az 1687. évi XXI. törvénycikket, mégpedig az Explanatio Leopoldina alapján értelmezve azokat. A kilenc paragrafusból álló rendelet különbséget tett nyilvános- és magán vallásgyakorlat között. Az előbbi csak az →*articularis* helyeken engedélyezte a protestánsok számára, lelkészt csak itt tarthattak. A magán vallásgyakorlat keretében családi körben olvashattak hitépítő iratokat, tarthattak házi áhítatokat, idegen azonban nem lehetett jelen. Az ilyen helységeken a protestánsok a katolikus plébános felügyelete alá tartoztak, keresztesítés, esketés, temetés után a stólat akkor is neki kellett fizetni, ha a szertartást nem ő végezte. A földesúri jog épségben maradt, de vallási kérdésben változtatási szándékukat be kellett jelenteni az uralkodónak. A protestánsoknak megengedte, hogy válasszanak

szuperintendenseket, de azok számát és hatáskörét az uralkodó szabja majd meg. A protestáns lelkészek nem szuperintendenseik, hanem a katolikus főesperesek felügyelete alá kerültek a dogmatikai kérdésekben. Leginkább azt kellett megvizsgálni, hogy a protestáns lelkészek helyesen keresztelnek-e. Házasságjogi szempontból a protestánsok a katolikus házassági bíróságok alá tartoznak, amelyek a protestánsokat saját felekezetük házassági joggyakorlata szerint kötelesek megítélni. Protestáns hitre áttérni szigorú büntetés terhe mellett tilos. Vegyes házasság csak római katolikus pap előtt köthető. A protestánsok kötelesek megtartani a katolikus ünnepeket. A céhek protestáns tagjai kötelesek részt venni a körmeneteken. A hivatalba lépő protestánsok kötelesek letenni a dekretális esküt (ebben a Szent Szűzre és a szentekre történt hivatkozás).

A II. ~ 1734. október 20-i dátummal jelent meg. Az I. ~ 5. §-ának végrehajtási utasítása volt valójában. Az uralkodó a protestánsok kérésére adta ki. A helvét hitvallású és az ágostai hitvallású protestánsoknak 4-4 szuperintendens választását engedélyezte.

Irod. CSOHÁNY János, Magyar protestáns egyháztörténet 1711–1849. Debrecen, 1994. CSUTHY Zsigmond, Magyar protestáns egyháztörténet a szatmári békekötéstől a türelmi rendelet kiadásáig, Debrecen, 1878. PRUZSINSZKY Pál, A ~ II. pontja; A ~ IX. pontja, Pr.Sz. 1906. 78–83, 245–252. Uő., Az 1730. évi miniszteri konferencia, Pr. Sz. 1906. 20-25.

CSEH-MORVA MISSZIÓ

A →*Türelmi Rendelet* kiadása után a másfél százados súlyos üldöztetés ellenére megmaradt cseh és morva protestánsok is élni akartak jogaikkal, de egyházi életük újjászervezéséhez nem volt elég lelkipászoruk és tanítójuk. Magyarországon és más protestáns országokban tanultak ugyan cseh és morva diákok, de nem elegendően a nagy feladat végrehajtásához. Legelsőként ágostai hitvallású protestáns (evangélikus) lelkészek mentek Csehországba. Sok lelkészt váró gyülekezet azonban helvét hitvallású prédikátor szolgálatát igényelte. Ezért a magyar református egyház, anyagiak mellett, képzett lelkészek kiküldésével segítette cseh és morva hittestvérei szabad vallásgyakorlatának felélesztését. A misszió szervezői az egyházkerületek és a kollégiumok voltak, elsősorban Debrecen és Sárospatak. Az első munkások 1782-ben Blasek Mihály és Osgyáni Pál debreceni diákok voltak, akik utrechti ösztöndíjas tanulmányaikat félbehagyva vállalták a szolgálatot. Röviddel utánuk a Tiszáninneri Egyházkerületből Kovács Ferenc és Jessenius Jóel lelkipászorok keltek útra. Majd néhány év alatt több mint hetven végzett diák követte őket Debrecenből és Sárospatakról. Megszervezték a gyülekezeteket, egyházi épületeket építettek, iskolákat létesítettek. Gondoskodtak az egyházszervezet kiépítéséről, valamint anyanyelvű teológiai és hitépítő irodalomról. Legtermékenyebb fordító és író Végh János volt. A misszióban részt vevő lelkészeknek nagyobbik része le is telepedett Csehországban, és híven szolgálta új hazáját.

A cseh és morva nemzetiségű protestáns lelkipászorok jelentős részét ezután is, mintegy hét évtizeden keresztül, magyar református kollégiumok nevelték, ahol teljes kedvezményt élvezve tanulhattak. A gyülekezetek pedig folyamatosan gyűjtöttek segélyeket cseh és morva hittestvéreik számára.

Az újjászervezett gyülekezetek jelentős részét kegyzerekkel két erdélyi főrangú hölgy, gr. Bethlen Györgyné és gr. Kendeffi Elekné látta el. A misszió itthoni legkiválóbb szervezője Szalay Sámuel tiszáninneri püspök volt.

Irod. CZEGLE Imre, A cseh-magyar református egyházi kapcsolat egy évtizede 1782-1882, Bp., 1981. KUR Géza, Cseh-magyar református kapcsolatok, Komárom 1937.

LEGÁCIÓ

Legatio = követség latin szóból. Magyarországon a református (és unitárius) egyházban az a XVI. században kialakult gyakorlat, amikor a kollégiumok és egyes gimnáziumok a három fő ünnepre (Húsvét, Pünkösd, Karácsony) prédikálni küldik nagyobb növendékeiket. A gyülekezetek ilyenkor különböző összegű adományokkal támogatják az illető diákot, a legátust. Erdélyben az 1672-ben odamenekült sárospataki diákok honosították meg. A legátus pátenst, libellust (Erdélyben conceptust) visz magával, melyek a tanintézet köszöntését, üdvözlését tartalmazzák. Az uralkodó tilalma folytán 1759 és 1776, valamint 1784 és 1790 között csak titokban lehetett gyakorolni a ~t. A rendelkezést megszegő diákokat számos esetben letartóztatták és megverték.

Irod. TÓTH Endre, A legáció, Pápa, 1935.

REVERZÁLIS

Az a kötelező ígéret, amit vegyes házasság esetén a nem katolikus féltől arra nézve követel a katolikus egyház, hogy minden születendő gyermekét római katolikusnak keresztelteti. A ~ az I. → *Carolina Resolutio* után vált általános gyakorlattá. Az évtizedek folyamán igen sok vitát kiváltó kérdést a törvényhozás több esetben szabályozta, míg azután az 1868. évi LIII. tc. általában érvénytelennek nyilvánította a ~t.

SINAI-ÜGY

A lelkészek (hierarchák) és a világiak (kyriarchák) összecsapása a református közegyházi hatalom területén ~ néven vált ismertté a református egyház történetében. A → *Türelmi Rendelet* következtében a református egyház kiszolgáltatottsága igen jelentősen csökkent, aminek következtében a lelkészek egy része úgy érezte, hogy az egyházvédelem okán kormányzati szerephez jutott világiakra már nincs feltétlenül szükség az egyház vezetésében. A régi kánonok lelkészi jellegű egyházkormányzatot ismertek, míg a világiakat nem hivatalos egyházi gyűlések emelték az egyházkormányzatba (→ *Bodrogkeresztúri konvent*). A túlnyomóan református Tiszántúli Egyházkerület lelkészei voltak legkevésbé ráutalva a nemesek védelmére, itt volt legerősebb a hierarchák törekvése a lelkészek régi jogainak helyreállítására, azaz a lelkészi jellegű egyházkormányzat visszahozására. Amikor 1791. március 2-án Szathmári Paksi István tiszántúli püspök elhunyt, az egyházkerület vezető lelkészei megállapodtak, hogy az új püspököt a világiak részvétele nélkül, csak a lelkészek szavazatával választják. Így lett püspökké Sinai Miklós (1730-1808) debreceni teológiai professzor. A szavazás után azonnal be is iktatták hivatalába. Amikor azonban a választás jóváhagyását akarták kérelmezni a királytól, Hunyadi Ferenc egyházkerületi főjegyző megtagadta a hivatali bélyegző kiadását. Válaszul a kerület valamennyi esperese saját hivatali bélyegzőjével látta el az okiratot. Időközben a világiak új püspökválasztási gyűlést hívtak össze június 28-ra, amelyen Hunyadi Ferencet választották püspökké. Ezen a gyűlésen a lelkészek többsége megjelent. A gyűlés Sinai Miklóst professzori tisztségétől is megfosztotta. Végül az ügy a király elé került, aki Hunyadi Ferencet ismerte el püspöknek, de Sinai professzori állásából való felmentése tekintetében újabb vizsgálatot rendelt el. Az áldatlan per kilenc évig tartott. Az egyházkerületi bíróság Sinai Miklóst nyugdíj nélkül bocsátotta el hivatalából. A Helytartótanács azonban enyhített az ítéleten és 1803-ban nyugdíjat rendelt az idős, szakmája területén kiváló professzornak. Sinai Miklós és pártjának törekvése az egységes egyházalkotmányt megalkotó → *Budai zsinaton* vereséget szenvedett.

Irod. RÉVÉSZ Imre (idős), Sinai Miklós és tételei a magyar református egyház alkotmányára vonatkozólag, Sárospataki Füzetek 1858. 689–714. RÉVÉSZ Imre (ifjú), Sinai Miklós és kora, Bp. 1959. ZOVÁNYI Jenő, A tiszántúli református egyházkerület története, Debrecen 1939.

SZUPPLIKÁCIÓ

Supplicatio = alázatos könyörgés, hálaadás latin szóból. Minden bizonnyal a sárospataki diákok terjesztették el ezt a gyakorlatot a 18. században. Aratás és szüret után a Kollégium diákjai bejárták a falvakat, városokat, házról-házra mentek, bemutatták megbízólevelüket, amelyben a rektor a kegyes híveket adakozásra buzdította. „Vajh ha e mostani időkben találtatnának kegyes dajkák, fiak és leányok, kik mi anyaoskolánkat a közjóra való készség minden sérelme nélkül táplálnák” (Sárospatak, 1775). A ~ kezdetben a Hegyaljára terjedt ki, a 18. század közepén azonban már behálózta az egész országot. A kéregető diákokat gyakran letartóztatták a koldulás tilalma miatt. A Helytartótanács arra hivatkozva, hogy „az adózó nép terhére vagon”, ideiglenesen leállította 1761-ben, II. József pedig 1784-ben rendelettel betiltotta a ~t. Ezt a tilalmat csak 1790-ben sikerült feloldani.

Irod. BENDA Kálmán, A Kollégium története 1703-tól 1849-ig, in A Sárospataki Református Kollégium története, szerk. Barcza József, Bp. 1981. 87–115.

TÜRELMI RENDELET

Latin nevén Edictum Tolerantiae. II. József rendelete, mely 1781. október 25-én jelent meg. Bár a katolikus egyház kivételes jogállását hangsúlyozta, általa a nem katolikusok fontos jogokhoz jutottak vallásuk gyakorlása és a lelkiismereti szabadság tekintetében. A protestánsok mindenütt építhettek templomot, iskolát, lelkész- és tanítói lakást, ahol legalább száz protestáns család élt, és igazolni tudták, hogy ezek fenntartására anyagilag képesek. Az így építendő templomoknak nem lehetett tornyuk, nem használhattak harangot és nem nyílhattak az utcára. A templomépítésre a Helytartótanács adhatott engedélyt. A templomokat fel szabad újítani, de úgy, ha ez nem ró túl nagy gazdasági terhet a népre. A protestánsok minden hivatalt vállalhattak anélkül, hogy hitvallásukkal ellentétes esküt le kelljen tenniük. Protestáns céhtagok többé nem voltak kötelesek részt venni római katolikus kultuszban, körmenetben. A vegyes házasságoknál megszűnt a reverzális. A római katolikus apa minden gyermeke római katolikus lett, a nem katolikus apát vallásában csak a fiúk követték. Az árvák saját hitvallásuk szerint nevelendők. Kimondta továbbá a ~ azt is, hogy a protestáns bábákat zaklatni nem szabad, szabad viszont tagadni a →*bábakeresztés* érvényességét. Katolikus papok nem látogathatnak meg protestáns betegeket és rabokat, kivéve, ha azt kifejezetten kérik. A protestáns rabokat saját felekezeti lelkész szolgálata illeti meg. Protestáns lelkészek végezhetnek szolgálatot a leányegyházakban. Itt a plébánosok továbbra is megkapják a stólat a protestánsoktól. Katolikus püspökök nem vizitálhatnak protestáns egyházközségeket, ez a jog a protestáns szuperintendenseket illeti meg. A vizitáció során adományokat gyűjteni nem szabad, iskolai célokra is tilos a gyűjtés. Egy katolikus és egy protestáns királyi biztos jelenlétében a protestánsok tarthatnak zsinatot. Senkit sem szabad hite miatt üldözni vagy megbüntetni, egymás vallását kisebbiteni tilos.

A protestánsok felszabadult örömmel fogadták a ~t, noha az továbbra is kegyelmi tett és nem alkotmányos jogaik helyreállítása volt. Vezetőik 1781. december 10-11-én konventen ültek össze, és hálafeliratot intéztek az uralkodóhoz.

Irod. MÁLYUSZ Elemér, A Türelmi Rendelet, Bp., 1939. Uő., Iratok a Türelmi Rendelet történetéhez, Bp., 1940.

VALLÁSÜGYI VEGYES BIZOTTSÁG

Latin nevén Mixta Religionaria Comissio. A tanácskozások helye után emlegették Pesti Comissio néven is. Az 1715. évi XXX. tc. hívta életre azzal a feladattal, hogy a vallásügyi helyzetről jelentést tegyen az uralkodónak, aki a vallásügyet rendezni fogja. Működése 1721 és 1723 közé esett, üléseit Pesten majd Pozsonyban tartotta. Tagjai között a katolikusok túlnyomó többségben voltak. A vármegyék jelentései alapján azt vizsgálta, hogy egy-egy helységben a protestánsoknak mióta van nyilvános vallásgyakorlatuk, mikor épült a templom, kié volt eredetileg, 1681-ben volt-e vallásgyakorlatuk, azóta folyamatosan birtokában vannak-e annak.

A bizottság tagja képtelen voltak az együttműködésre. A katolikusok ugyanis abból indultak ki, hogy a reformáció előtt épült templomokat a protestáns fél jogtalanul birtokolja, azok erőszakos visszavétele jogos birtokba jutás. Ezzel szemben a protestánsok azt várták, hogy sérelmeik orvoslását eszközölhetik ki a bizottság útján. Így a katolikus és protestáns tagok külön készítették el jelentésüket 1723-ban. A megyei jelentésekkel együtt hatalmasra duzzadt iratanyagot kilenc társzeker szállította Bécsbe. Az 1730. évi miniszteri értekezlet igyekezett felhasználni azokat, s így tette meg javaslatait az uralkodónak, aki ennek alapján kiadta az I. →*Carolina Resolutiot*.

Irod. CSOHÁNY János, Magyar protestáns egyháztörténet 1711–1849. Debrecen, 1994. CSUTHY Zsigmond, Magyar protestáns egyháztörténet a szatmári békekötéstől a türelmi rendelet kiadásáig, Debrecen, 1878. PRUZSINSZKY Pál, Az 1730. évi miniszteri konferencia, Pr. Sz. 1906. 20-25. TORMÁSSY János, A pesti religionaria comissio actáinak rövid és egyszerű sommázata, Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelmező 1878.